

Zitierhinweis

Zouhar, Jakub: Rezension über: Damian Valdez, German Philhellenism. The Pathos of the Historical. Imagination from Winckelmann to Goethe, New York: Palgrave Macmillan, 2014, in: Český časopis historický, 2016, 3, S. 786-788, DOI: 10.15463/rec.334779175

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

bez respektu k zařazení na časové ose, což čtenáři znemožňuje dopídit se případného vývoje s ohledem na měnící se lipské prostředí i vršící se zkušenosti amerického akademického exodu. Připojený soupis disertací lipských Američanů, jenž čítá na sto padesát náročně znějících titulů zejména z přírodních věd, vrhá jisté pochybnosti jak na údaje o převážně krátkodobých účelových pobytech amerických studentů, tak na jejich údajnou jazykovou nekompetenci. Závažnou otázkou pak zůstává vystavění většiny argumentů a závěrů na průzkumu situace v Lipsku. Příklad úspěšného německo-amerického intelektuálního transferu, jak jej pro historickou vědu pionýrsky zpracoval R. Hofstadter,⁷ sledoval ovšem linie institucionálních a osobních afiliací napříč říšským prostorem; případová studie Lipsko tyto konkrétní výsledky nepostihuje a ani nemá takové ambice.

Svatava Raková

Damian VALDEZ

German Philhellenism. The Pathos of the Historical Imagination from Winckelmann to Goethe

New York, Palgrave Macmillan 2014, 265 s., ISBN 978-1-137-29314-5.

Filhelénství je v západoevropské historiografii, na rozdíl od české,¹ velice oblíbeným tématem kulturních a intelektuálních dějin, neboť raně novověké velmoci jako Francie nebo Anglie, ale také početné státečky dnešního Německa nebo Itálie v čele s papežským Římem byly v 18. století uchváceny znovuobjeveným (klasickým) Řeckem.² Nic na tom nemění skutečnost, že se často jednalo o zcela zidealizované představy nezakládající se na vlastním studiu nebo pozorování, protože většina filhelénů nikdy tehdejší Řecko, ještě ovládané Osmanskou říší, nepoznala z autopsie. Pro českého badatele je tedy velice přínosné číst o filhelénství 18. století, zvláště v jazykově německých oblastech.

7 Richard HOFSTEDTER, *The Progressive Historians: Turner, Beard, Parrington*, New York 1968; práce není uvedena ani v bohatém seznamu literatury.

1 O pohledech na Byzantskou říši očima Západu 17. až 19. století jsme zpraveni v příslušných publikacích (Bohumila ZÁSTĚROVÁ a kol., *Dějiny Byzance*, Praha 1992; Růžena DOSTÁLOVÁ, *Byzantská vzdělanost*, Praha 1990, resp. 2003), o inspiraci klasickým Řeckem nám původní práce dosud chybí. Moderně zpracované dějiny Řecka (Pavel HRADECKÝ a kol., *Dějiny Řecka*, Praha 1998) nám překvapivě nepomohou, například v nich zcela chybí jméno J. J. Winckelmanna, a tak nejlepší statí o problematice zůstává vynikající předmluva k Winckelmannovu výboru od Jiřího Stromšíka. Srov. Johann Joachim WINCKELMANN, *Dějiny umění starověku: soubor statí*, předml., vyb. a překl. Jiří Stromšík, Praha 1986, s. 7–42. Fragmentárně nás poučí i kolektivní monografie Ladislav VARCL a kol., *Antika a česká kultura*, Praha 1978.

2 Srov. Konstadinos MARAS, *Philhellenismus. Eine Frühform europäischer Integration*, Würzburg 2012; pro 19. století Anne-Rose MEYER (Hg.), *Vormärz und Philhellenismus*, Bielefeld 2013; Sandrine MAUFROY, *Le philhellénisme franco-allemand (1815–1848)*, Paris 2011; Denys BARAU, *La Cause des Grecs: Une histoire du mouvement philhellène (1821–1829)*, Paris 2009; Michel ESPAGNE, *Philhellénismes et transferts culturels dans l'Europe du XIXe siècle*, CNRS Éditions 2005.

Kniha mladého badatele Damiana Valdeze, který působí na univerzitě v Cambridgi, kde získal doktorát z historie, nese všechny znaky prvotiny a zároveň „anglosaské historické školy“, lze-li něco takového říci (je zařazena do série „Cambridge Graduate Studies in Political Thought and Intellectual History“). Je pochopitelné, že kniha při svém nevelkém rozsahu nemůže a ani nechce téma vyčerpat. Kdo se zajímá o vliv Řecka na německou archeologii a dějiny umění, ať si přečte práci Suzanne L. Marchand;³ pro toho, kdo upřednostňuje filologický pohled, bude přínosnější kniha Katherine Harloe.⁴ Právě k těmto publikacím totiž chce být recenzovaná práce pandánem (s. 1). Ani literatura není pro D. Valdeze hlavním kritériem posuzování.⁵ Jeho kniha ukazuje názory německé odborné literatury 18. století o Řecku, dobové názory filosofické a zejména estetické. Podle autora má totiž rozkrýt odlišení skutečného filhelénství (kterých je více než jedno, jak na to dějepisectví poukázalo již před mnoha desetiletími) od pouhého okouzlení klasickým Řeckem (s. 5) a zároveň se prý snaží ukázat specifické postavení Řecka ve „filosofické geografii symbolické representace“ (s. 50). Valdez nám ukazuje mnoho intelektuálů 18. věku (od básníků a dramatiků až po historiky a filosofy) a přitom se snaží vysledovat společné rysy jejich pohledů na (klasické) Řecko nebo ukázat slabosti jejich výkladů (např. Winckelmannovo pojetí politické svobody, které se autoru zjevně přičítá; s. 31–33).⁶

Jak je u anglosaského dějepisectví zvykem, Valdezova práce není skoupá na originální myšlenky a nápady. Chybí ji ale hlubší propracovanost argumentů a především kompaktnost. Při čtení lze nabýt dojmu, že se nejedná o monografii, nýbrž o soubor jednotlivých esejí. Podtrhuje to i absence jakéhokoliv závěru, kde by autor shrnul své poznatky (přehled primárních textů i sekundární literatury ani jmenný rejstřík ale nechybějí). Je vidět, která témata autora zajímají (např. kapitoly 3. a 4. se zabývají pohledem německy píšících intelektuálů 18. století na společenské postavení athénských žen, nebo rozlišení různých stupňů přátelství mezi muži), ale propojujících paralel jako té na s. 40, srovnávající Winckelmann a Herdera či na s. 49, ukazující pojetí Láokoóna u Winckelmann a u Goetha, je méně než by bylo třeba (ještě srov. s. 178n.).

Čtenáři se také nedostane přehledného poučení o širších souvislostech (např. se nedozví, že se Winckelmann věnoval téměř výhradně sochařství, zatím co malířství ve svém díle zcela pomíjel). Valdez prostě předpokládá čtenáře poučeného, přímo specialistu. Jeho kniha rozhodně není vhodná pro zájemce o problematiku filhelénství, který by nebyl dostatečně poučen o kulturních a intelektuálních dějinách 18. století a neznal literární

3 *Down from Olympus. Archaeology and Philhellenism in Germany, 1750–1970*, Princeton 2003.

4 *Winckelmann and the Invention of Antiquity: History and Aesthetics in the Age of Altertumswissenschaft*, Oxford 2013.

5 Z hlediska literatury srov. Constanze GÜTHENKE, *Placing Modern Greece. The Dynamics of Romantic Hellenism, 1770–1850*, Oxford 2008; Lampros MYGDALIS, *Ο γερμανόφωνος φιλελληνισμός μέσα από την ποίηση = Der deutschsprachige Philhellenismus durch die Poesie*, 3 Bde., Thessaloniki 2004; Alfred NOE (Hrsg.), *Der Philhellenismus in der westeuropäischen Literatur (1780–1830)*, Amsterdam – Atlanta 1994.

6 Není se co divit, když (od Valdeze, s. 35) víme, že Winckelmannovým nejoblíbenějším textem byl Platonův *Faidros*.

a filosofické niveau německé jazykové oblasti. To není u anglosaské historiografie dnešní doby právě obvyklé, ale nesmíme zapomínat, že se jedná o práci povýtce akademickou.

Větší chybou po mém soudu je, že pro historika (natož odborníka na téma) je v knize jen málo nového,⁷ navíc jsou fakta seřazena nepřehledně. Valdez si často všímá názorů autorů zásadních biografii německých velikanů, které byly sepsány během 19. a 20. století. V této oprávněné činnosti je ovšem dosti nedůsledný: zatímco práci Friedricha Gundolfa, *Goethe* (1916), patřičně využívá a nastiňuje čtenáři její význam pro hodnocení výmarského génia (s. 140–148), zásadní Winckelmannovu biografii z pera Carla Justiho⁸ sice zná, ale z jeho výkladu není zřejmé, za co všechno Winckelmann dnes Justimu vděčí...

Záporem práce je rovněž vyumělkovaný jazyk usvědčující badatele z malé literární zkušenosti; přemíra rétorických figur je na škodu textu (srov. s. 62: „Böttiger pulled the historical carpet from under Schlegel's feet”). Nesympatické je také střídání užívání názvů knih tu v anglickém překladu, jindy v originálu (německy, francouzsky), takže čtenář neví, co bylo psáno původně anglicky a co jiným jazykem. Vysledovat nějaký systém v užívání se mi nepodařilo; zatímco například Winckelmann napsal *History of the Art of Antiquity* (až z poznámky se čtenář dozví, jak se kniha jmenuje v německém originále), Goethe sepsal *Italianische Reise*. K tomu se přidává i značný počet tiskařských šotků, které bychom nečekali v knize vydané tak renomovaným nakladatelstvím.

Na závěr tedy nezbyvá než konstatovat, že recenzovaná kniha je skutečně jakýmsi třetím dílem k oněm svrchu řečeným, ovšem dílem nejslabším, ve kterém se originální myšlenky ztrácejí v předivu málo uhlazených souvětí. I tady platí: méně (v tomto případě originality) někdy znamená více.

Jakub Zouhar

Petra TRNKOVÁ (ed.)

***Krajina-sídlo-obraz. Romantický řád Jiřího Jana Buquoeye /
Landscape-Residence-Image. Georg Johann Buquoy's Romantic Order***
Praha, Artefactum 2015, 295 s., ISBN 978-80-86890-80-7.

Kniha je výsledkem projektu Obnova buquoyské kulturní krajiny, který realizoval Ústav dějin umění Akademie věd ČR po objevení velkého množství obrazového materiálu dokumentujícího vizuální proměny majetku rodu Buquoeyů v 18. a 19. století. Její vznik předcházela řada dílčích

7 Závěry typu „Winckelmann and his readers, including Jacobs, were fascinated by the religious status accorded to beauty in Greece“ (s. 89) nebo „What had made Greece so attractive was that its art had brought the physical encapsulation of ethical values and human excellences to unprecedented heights“ (s. 183) žádného historika zajímavějšího se o 18. století skutečně nepřekvapí.

8 Carl JUSTI, *Winckelmann: Sein Leben, seine Werke und seine Zeitgenossen*, 2 sv. (3 díly), Leipzig 1866–1872, Leipzig² 1898.

